

Секція: Гроші, фінанси і кредит

Банківський валютний контроль в Україні

Деркач Юлія Борисівна

викладач кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

В умовах глобалізації національні валюти та ринки капіталів перетворюються в елементи єдиної мирової фінансової системи, що призведе до втрати контролю держави за транскордонним рухом капіталів. Тому методи валютного регулювання та валютного контролю повинні бути все більш удосконаленими. Валютна політика держави повинна забезпечувати завдання підтримки макроекономічної стабільності та забезпечення умов для макроекономічного зростання в умовах суперечності та непередбачуваності дій зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на валютний сектор економіки.

Дослідження поняття «валютний контроль» знайшло своє відображення у працях багатьох вітчизняних та іноземних науковців: Дзюблюка О., Божидарніка Н., Наговіцина А., Платоновой І., Брю С., Линдєрта П., Макконєла К., тощо.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить, що проблема впровадження системи валютного контролю, адекватної сучасним економічним умовам, не була належним чином розвинена. Недостатність теоретичних напрацювань негативно позначається на практиці застосування системи методів валютного контролю, що підтверджує актуальність напрямку запропонованого дослідження. Враховуючи зазначене, досліджено термін «контроль», надано визначення поняттю валютний контроль, класифікація його видів залежно від суб'єктів, об'єкту та типів контрольних заходів.

Контроль – це складова частина управління процесом діяльності банку, що сприяє досягненню мети за оптимальних витрат робочого часу та ресурсів. Охоплює контроль усі сфери діяльності та є системою попередження і перевірки роботи персоналу, фактичного виконання прийнятих рішень [1, с.60].

Контроль забезпечує визначення, документування фактичних показників, порівняння їх із плановими показниками, а також перевірку допустимості вихідних передумов, аналіз можливих відхилень від запланованих показників, методичну та змістову узгодженість планового процесу. Контроль у банку – це систематичний процес регулювання його діяльності, що забезпечує її відповідність місії, стратегіям, планам, цілям і нормативним показникам. Таким чином, для організації ефективного контролю у банку необхідні інформація про стандарти (нормативні показники) діяльності й фактичні показники, а також дії з виправлення будь-яких відхилень від норми.

Рис. 1. Види банківського контролю

Як видно з наведеного рисунку 1, валютний контроль є видом банківського, а його об'єктом слугують валютні операції. Проведений аналіз законодавчих актів та економічної літератури свідчить, що відсутні загальноприйняті підходи до визначення цього поняття. Наприклад, в українському законодавстві взагалі відсутнє визначення терміну «валютний контроль».

В економічній енциклопедії відзначається наступне : «валютний контроль – це комплекс заходів, за допомогою яких держава регулює порядок придбання іноземної валюти та операції з нею.» [2, с.829].

Український вчений О.Дзюблюк пропонує визначати валютний контроль як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення виконання встановлених державою законів, норм і правил проведення валютних операцій [3, с.43].

Більш розширене поняття пропонує Н. Божидарнік, яка визначає валютний контроль, як специфічний вид фінансового контролю, який являє собою комплекс заходів, які здійснюють спеціально уповноважені державні органи та інші суб'єкти, що спрямовані на забезпечення додержання учасниками валютних правовідносин валютного законодавства України при проведенні валютних операцій [4, с.553].

Проведений аналіз теоретичних підходів щодо поняття «валютний контроль» дозволив сформулювати таке його визначення: валютний контроль - це дії державних та недержавних господарюючих суб'єктів, спрямовані на дотримання законодавства в сфері проведення валютних операцій резидентів і нерезидентів, з метою досягнення цілей валютної політики країни, шляхом виявлення відхилень від встановлених стандартів та норм.

Здійснюється валютний контроль на засадах методів банківського регулювання, який полягає у створенні системи норм, що регулюють функціонування банків на валютному ринку, визначають загальні принципи організації валютних операцій, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення валютного законодавства. Результати

проведення валютного контролю Національним банком України наведено даними табл.1.

Таблиця 1

Результати проведення валютного контролю Національним банком України

[5]

ВИДИ ПОРУШЕНЬ	За 2013 р.:			За 2014 р.:		
	кількість порушень од.	сума, тис. грн.	питома вага, %	кількість порушень од.	сума, тис. грн.	питома вага, %
Несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції	975	1 703,40	33,0	712	1 604,80	44,3
Невиконання функцій агента валютного контролю	167	2 290,70	44,3	129	883,4	24,4
Порушення порядку торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку	16	715,6	13,8	8	135,5	3,7
Невиконання порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами	8	2,1	0,01	1	0,2	0,01
Використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без наявності індивідуальної ліцензії	112	437,6	8,5	70	995,1	27,5
Розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України без ліцензії	13	17,7	0,3	0	0	0
Усього	1 291	5 167,10	100	920	3 619	100

Дані наведеної таблиці свідчать, що найбільшу питому вагу займають такі порушення, як несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції (33% у 2013р. та 44.3 у 2014р.); найменшу - невиконання порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами (0,01 за період дослідження).

Варто зауважити, що на даному етапі розвитку економіки України регулятор (НБУ) проводить політику жорстких обмежень щодо валютних операцій в сферах торгівлі товарами, послугами, правами інтелектуальної власності та інвестицій. Використання широкого набору адміністративних

інструментів, обумовлене необхідністю забезпечити фінансову безпеку держави, зміцнити курс гривні, зменшити відтік капіталу за кордон.

За таких умов, належне виконання уповноваженим банком функцій агента валютного контролю вимагає створення надійної системи внутрішнього контролю. Розробка та впровадження такої системи дозволить банківський установі об'єктивно оцінити:

- ефективність проведення операцій з іноземною валютою;
- достовірність отриманої фінансової інформації;
- відповідність проведення валютних операцій та отриманої щодо них інформації вимогам законодавства й внутрішнім документам.

При розробленні центральними банками процедур банківського валютного контролю необхідно використовувати рекомендації міжнародних фінансових інституцій та комітетів, основним із яких є Міжнародний комітет із банківського нагляду.

Список використаних джерел:

1. Аудит у банках: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Національний банк України; за заг. ред. канд. екон. наук О. М. Сарахман. – К.: УБС НБУ, 2007. – 334 с.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.)
3. Дзюблюк О.В. Валютна політика: підручник / О.В. Дзюблюк. К.: Знання, 2007. – 422 с.
4. Божидарнік Н. В. Валютні операції [Текст] підручник / Н. В. Божидарнік, Т. В. Божидарнік – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 698 с.
5. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>